

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת שופטים

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות לחג	לוח אור החיים
20:45	19:55	19:05*	י-ם
20:42	19:53	19:03	ת"א
20:45	19:55	19:05	חיפה
20:43	19:53	19:03	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 18:45

משפט צדק

אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשנים ובשלהש עד שיתישבו ישראל בארצם. כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו ואומרים שלום עליך נפשי כדי שלא להרבות עליהן את הטורח. עכ"ל. הרי שזה תפקידם של הסנהדרים, ואם לא עושים כן הם מועלים בתפקידם, והדברים מבהילים.

ומעתה נבוא לבאר מדוע לא הוצרכו במדבר בתי דינים לכל שבט ושבט, שכן כל זמן שהיו במדבר, משה רבנו היה מלמדם מפי הגבורה ללא ספיקות, וכאמור כולם היו מקובצים ושומעים מידי יום את דברי תורתו בהקהל, כך לא היתה מציאות שמישהו מעם ישראל לא ידע את דיני התורה על בורים, אולם כאשר הם עומדים להכנס לארץ, והארץ רחבת ידיים אינה כמדבר, ושם כל אחד יתיישב בעירו ויעסוק במלאכתו איש תחת גפנו ותחת תאנתו, היאך ידעו ישראל את התורה והמצוות כראוי על בורים, לכן ציוותה התורה ליתן בית דין בכל עיר ועיר, ולא עוד אלא בכל שבט, שלא יאמר אחד זה איננו משבטי איני מקבל את דבריו, או פלוני משבטו של הדיין ובודאי הוא נוטה אליו, לכן ציוותה התורה גם לכל שבט שיהיה בית הדין משלה שדן בכל עניני השבט. ולא רק זאת אלא שיצאו וילמדו את העם, יהיו מעורים ביניהם ומודעים למעשיהם, לדברים הצריכים תיקון, ולדברים הטעונים שיפור, וכך יביאו את העם תמיד לידי זכות, וכאמור זו היתה הטענה על דורו של פנחס במעשה פילגש בגבעה.

ובזה אפשר לפרש סוף הפסוק ושפטו את העם משפט צדק, והנה אור החיים הקדוש פירש בדרך רמז וז"ל: ובדרך רמז ירמוז על דרך אומרו (תהלים צח ט) ישפוט תבל בצדק, ואמרו אנשי אמת (זוה"ק ח"ג קצח:): כי בית דין עליון יקרא צדק, ואמרו ז"ל (ביצה טז) כי בראש השנה מזונותיו של אדם קבועים וכו', והנה כשיפול ההפרש על הממון בין אדם לחבירו, ועמדו לפני השופט, אם ישפוט על פי התורה אשר צוה ה' כשיזכרו הראוי לזכות וגו', הנה הם שופטים המשפט עצמו ששפט בית דין עליון הנקרא "צדק", והוא אומרו ושפטו את העם משפט "צדק" פירוש ששפט בית דין העליון שנקרא "צדק".

והנה אם נבאר לפי דבריו ולפי דרכנו, נאמר בס"ד, כי על ידי שהשופטים עושים את מלאכתם נאמנה, ומסובבים בכל העם ללמד חוקי ה' ותורותיו, הרי הם גורמים לשפוט את העם משפט צדק, והיינו לא רק בעולם הזה, אלא בבית הדין העליון הנקרא צדק, ידונו אותם כשופטי צדק ואת העם כהולך בצדק, שהרי הביאו קרבו את כל העם לעבודת ה' יתברך.

אחים יקרים אמנם אין לנו היום סנהדרין אך חכמי ישראל ותלמידיהם קיימים בינינו, וברוך ה' מסובבים בעם ומלמדים את תורת ה' בכל מקום ואתר, כל שנותר לנו הוא ללכת ולשמוע מפיהם משפט צדק, ובזכותם להשפט בצדק לחיי העולם הזה, לשנה טובה ומבורכת שנת גאולה וישועה, ולחיי העולם הבא. אמן.

פרשתנו פותחת במצות נתינת שופטים בעם ישראל, ואמנם כבר נצטיינו על נתינת השופטים בפרשת יתרו, ועל המשפטים בפרשת משפטים, ובכל זאת חידוש גדול יש בפרשתנו אותו לא שמענו בפרשיות ההם, והוא שצריך ליתן שופטים בכל עיר ועיר ובכל שבט ושבט, והיינו אפילו אם יש בעיר אחת שני שבטים, צריך למנות שני בתי דינים לכל שבט בפני עצמו. והנה יש להבין בעת היותם במדבר לא היו ערים, שכולם היו בתוך י"ב מיל של מחנה ישראל, אולם י"ב שבטים נתחלקו כבר במדבר וכך היו מיושבים ומסודרים, ומדוע לא ציוו אותם משה רבנו כל זמן היותם במדבר על כך למנות בית דין לכל שבט בפני עצמו. [ואמנם הרמב"ם לא הזכיר הדין שצריך למנות בית דין לכל שבט, אולם לפי מה שיישב אותו האור החיים הקדוש שאחר שנתחדש הדין שצריך למנות בכל עיר, יותר לא צריך בכל שבט, א"כ במדבר שעדיין לא היו ערים, בודאי היו צריכים בכל שבט. ולענ"ד אפשר לפרש לדעת הרמב"ם שלא הזכיר הדין לכל שבט, כי דין זה הוא דוקא בהיותם במדבר מחולקים לשבטים, אבל כאשר נכנסו לארץ ונתיישבו בערים, אז העיקר הוא שבכל עיר ועיר, ועכ"פ גם לדברינו צריך עדיין להבין מדוע לא נאמר להם דין זה מתחילת היותם במדבר].

ונראה שמשה רבנו עד עתה לא ציוו על כך מסיבה פשוטה, שכן כל זמן שהיו במדבר, כל ישראל היו מתקבצים סביבו לשמוע וללמוד דברי תורה והלכות מידי יום ביומו, וגם כאשר מינו שופטים שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמישים ושרי עשרות, כמבואר בפרשת יתרו, כל הדבר הקשה היו מביאים אל משה והוא היה מכריע בכל דבר, ולכן לא היה צריך שיהיה בית דין לכל שבט, ודי היה בבתי הדין שהעמיד משה רבנו והוא על גביהם לכל ישראל.

ואמנם נראה שיש בזה עוד סיבה עמוקה יותר ולא רק סיבה טכנית, וטרם שנשיב עליה נבאר מהי מטרת השופטים בעם ישראל, בפשטות אנו מבינים שמטרתם היא כאשר יחלקו איש עם רעהו בממון יבואו לפניהם והם יכריעו הצדק עם מי. אולם אנו יודעים שלא רק בדיני ממנות היו עוסקים בתי הדין בישראל, אלא גם באיסור והיתר, וכל ספק שהיה מתעורר בדין מדיני התורה, בית הדין היה נזקק לו ומכריע ע"פ ראיות מן התורה את הדין, וא"כ מטרתם היא להעמיד את הדת על תילה, לברר את דברי התורה וללמדם נכונה לכל העם. ומכאן נבין שאין די לבית הדין לשבת במקומו וללמוד תורה לעצמו, ולא רק יישב במקומו ויאמר הרוצה את הרב יבוא אליו, אלא חייב הוא לצאת אל העם ולפרסם את הוראותיו ברבים וללמד את העם, בכדי שידעו כולם את המעשה אשר יעשון לפי תורתנו הקדושה.

ודבר זה נלמד מדברי התנא דבי אליהו (רבה פ"א) וז"ל: ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו. לפי שהיה להם לסנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמיהם היה להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש יום אחד לבית אל יום אחד לחברון יום

מחסות
לוח ניסן
מסכים וייעוץ
לכתיבת נסח ושיטת
077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת נדב סיקסיק וכל בני ביתו, ה' ישמרם ויחיים.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות למוצאי שבת (המשך, תפלת ערבית)

בוכים, ומה גם אפילו לטעם הרשעים, הרי עדיין הם בגן עדן ואנו משאירים אותם עוד מעט זמן וצריכים לשמוח בכך. ועכ"פ לא מצאנו בכל הראשונים והאחרונים שיזכירו לאומרו בקול בוכים והוא חידוש שלן.

ט. ומנהג הספרדים לומר קודם "והוא רחום" ו"ברכו" חצי קדיש, ואומרים אותו בניגון (הלכה ברורה סי' רצ"ג הלכה ג). ובסדר תיקוני שבת כתב ז"ל: ומתפללין אחר כך ערבית בכונה כי אז נפתחים ז' מדורי גיהנם, להחזיר נשמות הרשעים כל אחד למקומו ולדון אותו, הרחמן יצילנו. על כן [צריך] להיות חרד לעורר עצמו שלא יהא גורלו ביניהם. עכ"ל. ולענ"ד מנהג יפה לומר כל התפילה בניגון שבכך מעורר הכונה, ומאחר את השבת ומלוה את השבת המלכה בשירה וזמרה.

י. אמרו רבותינו (ברכות ל"ג): אנשי כנסת הגדולה תיקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות, בתחילה קבעו להבדלה בתפילה, העשירו קבעו על הכוס, חזרו והענו קבעו בתפילה, והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. ועוד אמרו (שם) שכן הדין להיפך אם הבדיל על הכוס תחילה קודם שהתפלל, מבדיל בתפלה, והוא נלמד מקל וחומר, ומה בתפלה שהיא עיקר תקנת חכמים, אמרו שהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס, א"כ כל שכן כשמבדיל על הכוס שאינו עיקר התקנה שצריך שיבדיל לאחר מכן בתפלה. ועוד נאמר בגמרא (שם) המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס, [ואע"פ שהגמרא שם הקשתה על מימרא זו, היינו מפני ההמשך שלה כמבואר למעין בגמרא, אבל זה שהמבדיל בתפלה משובח יותר מן הכוס לא נדחה], ומכל זה נלמד חשיבות ההבדלה בתפלה, שהיא עיקר התקנה והיא חשובה מן ההבדלה על הכוס, ולכן ישים אדם את ליבו לאומרה ולא לדלגה בטעות.

יא. שנינו (שם) שתיקנו חכמים לומר הבדלה בתפלה בברכת "חונן הדעת", והטעם מפני שהיא חכמה, שהחכם יודע להבדיל בין קודש לחול ובין טמא לטהור (רש"י שם ד"ה מתוך), קבעו לומר בברכת החכמה. ורבנו יונה (שם כ"ג: מדפי הר"ן, ד"ה טעה) פירש: שעל ידי הדעת מכירין מעלת המנוחה ואנו יודעין להבדיל בין קודש לחול. ע"כ. וכן הובא בשיטה מקובצת. ועוד טעם הובא בגמרא, מתוך שהיא חול קבעו לומר בברכה ראשונה של ימות החול. ובשיטה מקובצת פירש: וקבעו בראשונה מפני זריזין מקדימין. [והנה המעין בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ב) יראה שהביא ג"כ שני טעמים, מפני מה קבעו הבדלה בברכת "אתה חונן", האחד שאם אין דעת הבדלה מנין, והשני שכשם שאסור לעשות חפציו קודם שיבדיל, כך אסור לתבוע חפציו קודם שיבדיל, וכתבו בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תשל"ט), והביאו המ"א (סי' רצ"ד ס"ק א'). ונראה להשוות בין הטעמים, שהטעם מקדימין בבבלי מתוך שהוא חכמה, שווה לטעם הראשון בירושלמי שאם אין דעת הבדלה מנין, ששניהם מתיימים דוקא לברכת אתה חונן. והטעם השני בבבלי מתוך שהיא חול, שווה לטעם השני בירושלמי שאסור לתבוע חפציו קודם שיבדיל, שבוה יטול לבקש על עניני חול. ונראה שיש ג"מ בין שני הטעמים, שלטעם השני שמפני שהוא חול קבעו בברכת החול, נראה שאם שכה לומר בברכת אתה חונן יכול לומר בכל ברכה מן האמצעיות שהרי כולם חול, ואע"פ שלכתחילה תיקנו בברכה הראשונה מפני זריזין מקדימין או שלא יבקש דברי חול קודם שיבדיל, מ"מ מאחר ששכח כל ברכה ראויה לכך, ואדרבה עדיף כמה שיותר מהר בכדי שלא יבקש דברי חול קודם הבדלה. אולם לטעם הראשון שהיא חכמה, יכול לאומרה רק בברכת החכמה, ומ"מ כל זה קודם שתיקנוה גם על הכוס, אבל אחר שתיקנוה על הכוס אינו חוזר מפני שיכול לאומרה על הכוס, ועיין **מזה לקמן נ"מ לזמנינו**. וכן נפסק בטור ובשו"ע (סי' רצ"ד סעי' א'): אומר הבדלה בחונן הדעת.

ז. כתב הטור (סי' רצ"ג) שמאחרין תפלת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש, שאמר ר' יוסי (שבת ק"י"ה): יהא חלקי עם מוצאי שבת בציפורי, שהיתה יושבת בהר והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבים, ולכך היו מאחרין במוצאי שבת. ע"כ. ומדברי ר' יוסי נלמד לכל מקום אע"פ שאינו יושב בהר, שמצוה להוציא את השבת מאוחר. [שאינו לפרש דברי ר' יוסי שהתכוין שיהא חלקי לשבות בציפורי ויוצא שם את השבת מאוחר, שכן קודם לכן אמר שיהא חלקו ממכניסי שבת בטבריה, שהיא יושבת בעמק, ומחשכת מבעוד יום, א"כ כונתו לשבכל מקום שהאדם נמצא יכניס שבת מוקדם כמו בטבריה, ויוצא את השבת מאוחר כמו בציפורי, כדי להוסיף מחול על הקודש]. וכבר הארכנו בהליכות לליל שבת (הלכה ב') שתוספת שבת לרוב הראשונים היא מצות עשה מן התורה, [וכמבואר מפשטות הגמרא (יומא פ"א): שלומדת תוספת בכניסה וביציאה מן התורה, ע"ש], ויש שסוברים שהיא מצוה מדרבנן, [והפסוק שהביאו רבותינו הינו רק בכדי להביא לכך סימוכין מן התורה (דהיינו אסמכתא בעלמא), אבל לא שהוא מן התורה]. ומ"מ לכל הדעות היא מצוה גדולה. ובספר תולעת יעקב (סוד מוצאי שבת אות כ"א) כתב ז"ל: מה שמוסיפים מחול על הקדש במוצאי שבת להורות ולהראות שאין רוצים ביציאת האושפיז הקדוש מביניהם וקשה עליהם מאד פרידתו, ולפיכך מעכבין אותו (זוהר ח"ב דף רז ע"א). [ובמשנ"ב (סי' רצ"ג ס"ק א') כתב, שיש שכתבו הטעם לאמירת המזמורים קודם ערבית של מוצאי שבת הוא בכדי לאחר את יציאת השבת].

ז. וכ"פ בשו"ע (סי' רצ"ג סעי' א'), וכ"כ הרמ"א (שם הנהגת סעי' ג'). ולכן לא טוב עושים באיזה מקומות שממהרים להתפלל ערבית במוצאי שבת, ומ"מ לא נתנו שיעור לאיחור זה, ונראה שיכולים להתחיל תפלת ערבית כעשר דקות לאחר צאת הכוכבים, שבוה יש תוספת על ימות החול שנוהגים להתפלל מיד עם צאת הכוכבים]. ובספר חסד לאלפים (סי' רצ"ג סעי' א') כתב ז"ל: ואפריון למטייה [=חן יגיע אליו] מהחול שעושהו קודש, ומן הרשעים שמאחר דינם, שאף על פי שאחרים עשו אותו חול וכו', וכל אחד שמאחר פועל טוב ופעולתו לפניו, שכפי מה שהתנהג להוסיף מחול על הקודש בחייו, זכה מוסיפין לו במותו, וגם הצדיקים יש להם עליה בשבת ויורדים מעליהם בחול, וכל כך גדל הנאת העליה בשבת, ותוקף דין הרשעים בגהינם, שאפילו ריוח רגע כממריה עולה לחשבון גדול, ולכן אזהרה שמענו להאריך בעניית 'ברכו'. עכ"ל.

ח. כתב הרמ"א (שם הנהגת סעי' ג'): ונוהגים לומר "והוא רחום" ו"ברכו" באריכות נועם, כדי להוסיף מחול על הקודש. ע"כ. והוא מדברי האור זרוע (ח"ב הל' מוצאי שבת ס"ו ס"ט) ושם הביא עוד שני טעמים נוספים האחד מפני הרשעים שחוזרים לגיהנם ועל ידי שמאריכים בהם אז מאריכים את שהותם עוד מעט בגן עדן. ועוד בכדי ללוות את השבת שצריך ללוות המלך, ונראה שכונתו שנלוה אותו בשירה ובזמרה. ובסדר רב עמרם כתב הטעם בכדי שינצל מההיזק של אותו שבת. [ונראה כונתו לאותו שבוע, שבשבת נגזר על כל השבוע שיבוא מה יהיה בו, ועל ידי שמאריך בברכו, הוא ניצול מכל אותם גזירות]. וכתב בחסד לאלפים (שם) וכתב מהר"ח בשם רב האי גאון זכרונו לברכה, שקבלה בידם ובדוק ומנוסה שיש הצלחה כשמושך בנועם ומאריך באפוקי שבתא באומר 'ברוך ה' המבורך'. עכ"ל. [וראיתי בספר ערוך השלחן (סי' רצ"ג אות ב') לאומרים בנעימות ובקול בוכים, ובודאי כונתו מפני שאנו אומרים זאת על הרשעים שחוזרים לגיהנם, ואולם מה יענה על שאר הטעמים, להוסיף מחול על הקודש וללוות את השבת שמדוע יאמר אז בקול

halicot.olam.55@gmail.com או לכתובת - צפניה 47 ירושלים

לעילוי נשמת דודתי היקרה המרוחמת: **זדה אלחוד בת עישה ז"ל**, נלב"ע אי אלול תשע"ז, ת.נ.צ.ב.ה.